

ΙΕΡΟΙ ΚΑΝΟΝΕΣ

- Εἴ τις ἀκοινωνήτω, κὰν ἐν οἴκῳ συνεύξηται, οὕτως ἀφοριζέσθω. **(Κανὼν Γ' Αποστόλων, Πηδάλιον, Αθήνα 1886, σ. 13)**
- Εἴ τις Ἐπίσκοπος κοσμικοῖς ἄρχουσι χρησάμενος, δι' αὐτῶν ἐγκρατῆς ἐκκλησίας γένοιτο καθαιρεῖσθω, καὶ ἀφοριζέσθω. **Καὶ οἱ κοινωνοῦντες αὐτῷ πάντες.**
(Κανὼν Δ', Αποστόλων, Πηδάλιον, ὁ.π., σ. 32)
- Εἴ τις Πρεσβύτερος, καταφρονήσας τοῦ ἰδίου Ἐπισκόπου χωρὶς συναγάγει, καὶ θυσιαστήριον ἕτερον πῆξει, **μηδὲν κατεγνωκῶς τοῦ Ἐπισκόπου ἐν εὐσεβείᾳ, καὶ δικαιοσύνῃ,** καθαιρεῖσθω, ὡς φίλαρχος. Τύραννος γὰρ ἐστίν. Ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ, καὶ ὅσοι ἂν αὐτῷ προσθῶνται, οἱ δὲ λαϊκοὶ ἀφοριζέσθωσαν. Ταῦτα δὲ μετὰ μίαν, καὶ δευτέραν, καὶ τρίτην παράκλησιν τοῦ Ἐπισκόπου, γινέσθω.
(Κανὼν ΛΑ' Αποστόλων, Πηδάλιον, ὁ.π., σ. 32)
- Ὅσοι δε χωρίζονται ἀπὸ τον ἐπίσκοπό τους **προ συνοδικῆς ἐξετάσεως,** διατί αὐτός κηρύττει δημοσίᾳ καμμίαν **κακοδοξίαν και αίρεσιν,** οι τοιούτοι, ὄχι μόνο εις τα ανωτέρω επιτίμια δεν υπόκεινται, **αλλά και την**

πρέπουσαν εις τους ορθοδόξους τιμήν αξιόνονται, κατά τον ιε' κανόνα της ΑΒ συνόδου.

(Ερμηνεία του Κανόνα ΛΑ' Αποστόλων, Πηδάλιον, ό.π., σ. 40)

- Ἐπίσκοπος ἢ Πρεσβύτερος, ἢ Διάκονος αίρετικοῖς συνευξάμενος, μόνον, ἀφοριζέσθω, εἰ δὲ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς, ὡς Κληρικοῖς ἐνεργῆσαί τι, καθαιρείσθω.

(Κανὼν ΜΕ', Αποστόλων, Πηδάλιον, ό.π., σ. 50)

- ...ἵνα μήποτε εἶπη ὁ λαϊκός· ἐγὼ πρόβατόν εἰμι καὶ οὐ ποιμήν. Ὡσπερ δὲ τῷ καλῷ ποιμένι τὸ μὴ ἀκολουθοῦν πρόβατον λύκοις ἔκκειται εἰς διαφθοράν, οὕτως τῷ πονηρῷ ποιμένι τὸ ἀκολουθοῦν πρόδηλον ἔχει τὸν θάνατον, ὅτι κατατρώξεται αὐτό. **Διὸ φευκτέον ἀπὸ τῶν φθοροποιῶν ποιμένων.**

(Διαταγ. Αποστ. 2, 19)

- Εἰ δε τινες τῶν ἐν ἐκάστη πόλει, ἢ χώρα κληρικῶν ὑπὸ Νεστορίου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ ὄντων, τῆς Ἱερωσύνης ἐκωλύθησαν διὰ τὸ ὀρθῶς φρονεῖν, ἐδικαιώσαμεν καὶ τούτους τὸν ἴδιον ἀπολαβεῖν βαθμόν. Κοινῶς δὲ τοὺς τῆ ὀρθοδόξω, καὶ οἰκουμενικῇ Συνόδω συμφρονοῦντας κληρικούς κελεύομεν **τοῖς ἀποστήσασιν ἢ ἀφισταμένοις Ἐπισκόποις μηδ' ὅλως ὑποκεῖσθαι κατὰ μηδένα τρόπον .**

(Κανὼν Γ', Γ' Οἰκουμενικῆ Σύνοδος, Πηδάλιον, Εκδόσεις Παπαδημητρίου, σ. 172)

- Εἴ τις χριστιανοκατηγορικῆς αίρέσεως ὄντα τινα ἢ ἐν αὐτῇ τὸν βίον ἀπορρήξαντα **διεκδικεῖ** (σ.σ. αν προσπαθεῖ να δικαιώσει), ἀνάθεμα.

(Πρακτικῶν Ζ' Ἀγίας Οἰκουμενικῆς Συνόδου, Mansi, 13, 400)

- Εἰ δὲ φανείη τις τῶν Ἐπισκόπων, ἢ Πρεσβυτέρων, ἢ Διακόνων, ἢ τις τοῦ **Κανόνος τοῖς ἀκοινωνήτοις κοινωνῶν, καὶ τοῦτον ἀκοινωνήτον εἶναι**, ὡς ἀν συγγέοντα τὸν Κανόνα τῆς Ἐκκλησίας.
(Κανὼν Β', Ἐν Ἀντιοχείᾳ Σύνοδος, Πηδάλιον, ὁ.π., σ. 407)
- Ὡς τοὺς ἀξίως τῶν οἰκείων ἐγκλημάτων ἀπὸ Ἐκκλησίας διωχθέντας, ἐάν τις Ἐπίσκοπος ἢ Πρεσβύτερος δέξηται εἰς κοινωνίαν, καὶ αὐτὸς ἔτι μὴ τῷ ἴσῳ ἐκλήματι ὑπεύθυνος φανῆ, ἅμα τοῖς τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου τὴν κανονικὴν ψῆφον ἀποφεύγουσιν.
(Κανὼν Θ', Ἐν Καρθαγένῃ Σύνοδος, Πηδάλιον, ὁ.π., σ. 468)
- Ἐάν τις Πρεσβύτερος ἐν τῇ διαγωγῇ αὐτοῦ καταγνωσθῆ, ὀφείλει ὁ τοιοῦτος τοῖς γειτνιῶσιν Ἐπισκόποις προσαγγεῖλαι, ἵνα αὐτοὶ τοῦ πράγματος ἀκροάσωνται, καὶ δι' αὐτῶν τῷ ἰδίῳ Ἐπισκόπῳ καταλλαγῆ. Τοῦτο δὲ ἐάν μὴ ποιήσῃ, **ἀλλ' ὅπερ ἀπείη, ὑπεροψία φυσιοῦμενος, ἐκ τῆς τοῦ ἰδίου Ἐπισκόπου κοινωνίας ἐαυτὸν χωρίσῃ**, καὶ παρὰ μίαν μετὰ τινῶν σχίσμα ποιῶν, ἀγίασμα τῷ Θεῷ προσενέγκῃ, ὁ τοιοῦτος ἀνάθεμα λογισθήτω καὶ τὸν ἴδιον τρόπον ἀπολεσάτω, σκοπούμενου, **μήποτε κατὰ τοῦ Ἐπισκόπου μέμψιν ἔχῃ δικαίαν.**

Ἑρμηνεία Κανόνος ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Νικόδημο

Ἡνωμένος εἶναι ὁ παρῶν Κανὼν μετὰ τὸν προ αὐτοῦ ἀνωτέρω. Λέγει γὰρ ὅτι νὰ ἀναθεματίζεται καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ Ἐπισκόπου τοῦ χωρίσας ἐαυτὸν Πρεσβύτερος, καὶ τὸν τρόπον τοῦ νὰ χάνῃ, ἤτοι νὰ καθαίρεται, ἐάν ὅμως δὲν ἀναγγεῖλῃ πρότερον τὸ πρᾶγμα, διὰ τὸ ὁποῖον κατηγορεῖται ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπόν του εἰς τοὺς γείτονας καὶ πλησιοχώρους Ἐπισκόπους, ἵνα δι' αὐτῶν φιλιωθῆ μετὰ ἐκεῖνον, ἀλλὰ καταφρονήσας δι' ὑπερηφάνειαν, ἀποστατήσῃ. **Πρὸς τούτοις δε πρέπει νὰ γίνεταί ἐξέτασις, μήπως διὰ δικαίας κατηγορίας καὶ**

εγκλήματα φεύγη την κοινωνίαν του Επισκόπου του ο
Πρεσβύτερος. Ανάγνωθι και τον λα΄ και λβ΄ Αποστολικόν.
(Κανών ΙΑ΄, Εν Καρθαγένη Σύνοδος, Πηδάλιον, ό.π., σ. 469)

- Εἰ μὲν γὰρ ἐναντίαν τοῖς κανόσιν ἐπίσκοπος ἐνέγκῃ ψῆφον, τιμωρηθήσεται, ἤγουν καθαιρεθήσεται, μὴ δυνάμενος ἀμαθίαν ἢ ἀπειρίαν προβαλέσθαι· οὐ γὰρ συγγνωστός ἔσεται λέγων μὴ εἰδέναι τοὺς κανόνας, οὓς ἀναγκάζεται διὰ γλώττης ἔχειν σχεδὸν ἀεί.
(Ερμηνεία εἰς τον ΙΕ΄(ΙΔ΄) Κανόνα της εν Καρθαγένη Συνόδου από τον Βαλσαμώνα. Πρωτοπρεσβύτερου Θεοδώρου Ζήση, Κακή Υπακοή Και Αγία Ανυπακοή, Θεσσαλονίκη 2006, σ. 135)
- Οἱ χειροτονούμενοι ἐπίσκοποι καὶ κληρικοί, ἐὰν μὴ ἀκριβῆ κατάληψιν ἔχωσιν τῶν δογματικῶν ὄρων καὶ τῶν κανονικῶν παραγγελιῶν, καὶ ἢ διδάσκοντες ἢ ἀποφαινόμενοι ἐκτραπῶσιν ἐκ τῆς εὐθείας καὶ βασιλικῆς ὁδοῦ πρὸς διδασκαλίας ἀσεβεῖς καὶ ἀκανονίστους ἀποφάσεις, κανονικῶς καθαιρεθήσονται καὶ εἰς οὐδὲν ἀνύσιμον ἔσται αὐτοῖς ὁ μετάμελος.
(Ερμηνεία εἰς τον ΙΗ΄(ΚΔ΄-ΚΣΤ΄) Κανόνα της εν Καρθαγένη Συνόδου από τον Βαλσαμώνα. Πρωτοπρεσβύτερου Θεοδώρου Ζήση, ό.π., σ. 136)
- ...Οἱ γὰρ δι' αἵρεσιν τινά παρὰ τῶν ἀγίων Συνόδων ἢ Πατέρων κατεγνωσμένην τῆς προς τον πρόεδρον κοινωνίας ἑαυτοὺς διαστέλλοντες, ἐκείνου δηλονότι την αἵρεσιν δημοσία κηρύττοντος, καὶ γυμνῆ τῆ κεφαλῇ ἐπ' ἐκκλησίας διδάσκοντος, οἱ τοιοῦτοι οὐ μόνον τῆ κανονικῆ ἐπιτιμῆσει οὐχ ὑπόκεινται πρό συνοδικῆς διαγνώσεως ἑαυτοὺς τῆς προς τον καλούμενον Ἐπίσκοπον κοινωνίας ἀποτεριχίζοντες, ἀλλὰ καὶ τῆς πρεπούσης τιμῆς τοῖς ὀρθοδόξοις ἀξιοθήσονται. Οὐ γὰρ Ἐπισκόπων, ἀλλὰ ψευδεπισκόπων καὶ ψευδοδιδασκάλων κατέγνωσαν, καὶ οὐ σχίσματι την ἔνωσιν τῆς Ἐκκλησίας κατέτεμον, ἀλλὰ σχισμάτων καὶ μερισμῶν την Ἐκκλησίαν ἐσπούδασαν ῥύσασθαι.
(Κανών ΙΕ΄, ΑΒ Σύνοδος)

(σ.σ. Ο καθηγητής θεολογίας π. Θεόδωρος Ζήσης αναφέρει περί του παρόντος κανόνος ότι: Άριστο σχολιασμό περί του ότι και τα πρόβατα, οι πιστοί δηλαδή, έχουν ευθύνη για το αν θα ακολουθήσουν τους κακούς ποιμένες, ότι η υπακοή δεν είναι αδιάκριτη, αλλά διακριτική, μας προσφέρει το κείμενο των Αποστολικών διαταγών, το οποίο λέγει ότι δεν μπορούν να πουν οι λαϊκοί ότι εμείς ήμαστε πρόβατα, δεν πρέπει να αποφασίζουμε μόνοι μας, ο ποιμήν έχει την ευθύνη και αυτός θα δώσει λόγο. Αυτό είναι λάθος, διότι, όπως, όταν το πρόβατο δεν ακολουθεί τον καλό ποιμένα, κατασπαράσσεται από τους λύκους, έτσι και όταν ακολουθεί τον κακό ποιμένα, το περιμένει αναπόφευκτα ο θάνατος. Κατακλείεται δε αυτή η ανάλυση με τη σύσταση «**Διό φευκτέον από των φθορέων ποιμένων**».

Βλ. Πρωτοπρεσβύτερου Θεοδώρου Ζήση, ό.π., σ.23)

- Εάν δε οι ρηθέντες πρόεδροι είναι αιρετικοί, και την αίρεσιν αυτών κηρύττουσι παρηρησία, και δια τούτο χωρίζονται οι εις αυτούς υποκείμενοι, και προτού να γίνει ακόμη συνοδική κρίσις περί της αιρέσεως ταύτης, οι χωριζόμενοι αυτοί, όχι μόνο δια τον χωρισμό δεν καταδικάζονται, αλλά και τιμής της πρεπούσης, ως ορθόδοξοι, είναι άξιοι, επειδή όχι σχίσμα επροξένησαν εις την Εκκλησίαν με τον χωρισμόν αυτόν, αλλά μάλλον ελευθέρωσαν την Εκκλησία από το σχίσμα και την αίρεσιν των ψευδεπισκόπων αυτών. Ορά και τον λα΄ Αποστολικόν.

(Ερμηνεία του Κανόνα ΙΕ΄ της ΑΒ΄ Συνόδου, σελ 292 ηδαλίου, τυπογραφείο Βλαστού Βαρβαρρήγου, Αθήνα 1886)

- Ει γάρ μη δι' εγκληματικήν αιτίαν, αλλά δι' αίρεσιν χωρίση τις εαυτόν από του Επισκόπου αυτού... ως επ' Εκκλησίας διδάσκοντος ανερυθριάστως διδάγματα τινά απηλλητριωμένα του ορθού δόγματος,

ο τοιούτος και προ εντελούς διαγνώσεως, πολλῶ δε πλέον και μετά διάγνωσιν, εάν εαυτόν αποτειχίση ήγουν χωρίση από της κοινωνίας του πρώτου αυτού, ου μόνον ου τιμωρηθήσεται, αλλά και τιμηθήσεται ως ορθόδοξος...

(Ερμηνεία ΙΕ' κανόνα ΑΒ Συνόδου από Βαλσαμώνα, Θεοκλήτου Διονυσιάτου, Αθωνικά Άνθη, τόμος 1, σελ. 123)

- Εὶ δ' ὁ πατριάρχης τυχόν, ἢ ὁ μητροπολίτης, ἢ ὁ ἐπίσκοπος αίρετικός εἴη, καί τοιοῦτος, ὡς δημοσίᾳ κηρύττειν τήν αίρεσιν, καί γυμνῆ τῆ κεφαλῆ, ἀντί τοῦ ἀνυποστόλως καί μετά παρησίας, διδάσκει τά αίρετικά δόγματα, οἱ ἀποσχίζοντες αὐτοῦ, ὅποιοι ἄν εἴεν, οὐ μόνον κολάσεως ἄξιοι οὐκ ἔσονται διά τοῦτο, ἀλλά καί τιμῆς, ὡς ὀρθόδοξοι, ἀξιωθήσονται, χωρίζοντες ἑαυτούς τῆς τῶν αίρετικῶν κοινωνίας· τοῦτο γάρ δηλοῖ, τό, ἀποτειχίζοντες· (τό γάρ τεῖχος τῶν ἐντός αὐτοῦ πρὸς τοὺς ἐκτός χωρισμός ἐστιν)· οὐ γάρ ἐπισκόπου ἀπέστησαν, ἀλλά ψευδεπισκόπου καί ψευδοδιδασκάλου· οὐδέ σχίσμα κατά τῆς ἐκκλησίας ἐποίησαν, ἀλλά μᾶλλον σχισμάτων τήν ἐκκλησίαν ἀπήλλαξαν, ὅσον τό ἐπ' αὐτοῖς.

(Ερμηνεία του ΙΕ' Κανόνα της ΑΒ' Συνόδου από τον Ιωάννη Ζωναρά, Ράλλη-Ποτλή, Σύνταγμα τῶν θείων καί ἱερῶν Κανόνων, τόμ. Β' σελ. 694)

(σ.σ. Η παρούσα ερμηνεία του κανόνος υπό τον Ζωναρά, κονιορτοποιεί την θεωρία του πατρός Επιφανίου Θεοδωρόπουλου περί Στρατηγών του αγώνα, τους οποίους εμείς οφείλουμε να ακολουθήσουμε στον στίβο της ομολογίας, μόνο εάν και ὅποτε θελήσουν αυτοί να κάνουν την αρχή. Φυσικά, αυτή η θεωρία στερείται λογικής και ιστορικής τεκμηρίωσης. Ο Ζωναράς λέει ότι την ομολογία την κάνουν ὅποιοι ἄν εἴεν, ενώ ο Άγιος Θεόδωρος ο Στουδίτης αναφέρει: «Ὡστε ὅτε περὶ πίστεως ὁ λόγος, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν: Ἐγὼ τίς εἰμι; Ἰερεὺς; ἀλλά οὐδαμοῦ. Ἄρχων; καί οὐδὲ οὕτως. Στρατιώτης; καί ποῦ; Γεωργός; καί οὐδὲ αὐτὸ τοῦτο. Πένης, μόνον τήν ἐφήμερον τροφήν ποριζόμενος. Οὐδεὶς μοι

λόγος καὶ φροντὶς περὶ τοῦ προκειμένου. Οὐά, οἱ λίθοι κράξουσι, καὶ σὺ σιωπηλὸς καὶ ἄφροντις; Βλ. Ρ.Γ. 99, 1321Α- Β)

- Ἐὰν Μητροπολίτης ἢ Πατριάρχης ἄρξηται νὰ διακυρῦττη δημοσία ἐπ' ἐκκλησίας αἰρετικὴν τινα διδαχὴν, ἀντικειμένην πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν, τότε οἱ προαναφερθέντες **κέκτηνται δικαίωμα ἅμα καὶ χρέος ν' ἀποσχοινισθῶσι πάραυτα τοῦ Ἐπισκόπου ἐκείνου**, διὸ οὐ μόνον εἰς οὐδεμίαν θέλουσιν ὑποβληθῆ κανονικὴν ποινήν, **ἀλλὰ θέλουσι καὶ ἐπαινεθῆ εἰσέτι**, καθ' ὅσον διὰ τούτου δὲν κατέκριναν καὶ δὲν ἐπανεστάτησαν ἐναντίον τῶν νομίμων Ἐπισκόπων, ἀλλ' ἐναντίον ψευδεπισκόπων καὶ ψευδοδιδασκάλων, οὔτε καὶ ἐγκατέστησαν τοιουτοτρόπως σχῆμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' ἀντιθέτως, ἀπήλλαξαν τὴν Ἐκκλησίαν, ἐν ὧσ' ἠδυνήθησαν, τοῦ σχίσματος καὶ τῆς διαιρέσεως. (Ερμηνεία ΙΕ' Κανόνα της ΑΒ Συνόδου ὑπὸ τοῦ Κανονολόγου Ἐπισκόπου Νικοδήμου Μίλας. Οἱ Κανόνες της Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μεθ' ἐρμηνείας, Π, Novi Sad, σ. 290-291, μτφρ. ἐκ της Σερβικῆς ὑπὸ Ἱερομ. – νυν ἐπισκόπου-Ειρηναίου Μπούλοβιτς)
- Ἡμεῖς δὲ πᾶσα ἢ συναθροισθεῖσα ἐν τῷ τρικλίνῳ τῷ οὕτως ἐπιλεγομένῳ Ἀλεξιακῷ τῶν ἱερῶν Βλαχερνῶν θείᾳ καὶ ἱερᾷ σύνοδος χάριτι Χριστοῦ καὶ νῦν τῆς εὐσεβείας ὑπερμαχοῦντες, καὶ ἀκριβῆ καὶ προσήκουσαν τὴν περὶ τῶν προκειμένων σκέψιν καὶ ἐξέτασιν ποιησάμενοι, καὶ τοὺς πρώην ἐπὶ τούτοις συνοδικοὺς τόμους ὡς εὐσεβεστάτους ἐπικυροῦντες, μᾶλλον δὲ καὶ τούτοις ἐπόμενοι, τὸν μὲν Βαρλαάμ ἐκεῖνον καὶ τὸν Ἀκίνδυνον, ὡς εἰς αὐτὰ τὰ καίρια τῆς εὐσεβείας ἐμπαροινήσαντας καὶ μηδαμῶς μεταμεληθέντας ἔτι περιόντας τῷ βίῳ, τῷ ἀπὸ Χριστοῦ ἀναθέματι δικαίως καθυποβάλλομεν. Τοὺς δὲ νῦν ἀναφανέντας καὶ συνοδικῶς ἐξελεχθέντας ἐκείνοις ὁμόφρονας, καὶ ἀπλῶς ὅσοι τῆς συμμορίας αὐτῶν, ἀποκηρύκτους τε καὶ ἀποβλήτους ἔχομεν τῆς καθολικῆς καὶ

ἀποστολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, εἰ μὴ μεταμεληθεῖεν, καὶ τῷ ἀπὸ Χριστοῦ ἀναθέματι καθυποβάλλομεν, καὶ τοὺς κοινωνοῦντας τούτοις ἐν γνώσει ἀκοινωνήτους ἔχομεν, καὶ πάσης ἱερατικῆς λειτουργίας τοὺς ἔχοντας ἀπογυμνοῦμεν. Τοὺς δ' ὑπὸ τούτων συναρπαγέντας τε καὶ παρασυρέντας, καὶ μὴ τῶν ἐξάρχων τῆς αἰρέσεως ὄντας, ἀμεταμελήτους μὲν μένοντας, τοῖς ὁμοίοις καθυποβάλλομεν, μεταμεληθέντας δὲ γνησίως καὶ ἀναθεματίζοντας τὴν τε ταύτην κακοδοξίαν καὶ τοὺς εἰς τέλος ἐμμείναντας ταύτη, μὴ μόνον εἰς κοινωνίαν τὴν κατ' εὐσέβειαν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἱερωσύνην ἀσμενέστατα προσιέμεθα, μηδαμῶς τούτους ὑποβιβάζοντες, κατὰ τὴν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις διάγνωσιν καὶ ἀπόφασιν τῆς ἁγίας καὶ Οἰκουμενικῆς ἑβδόμης Συνόδου, διοριζομένης «ὅτι τοὺς μὲν πρωτάρχους καὶ προϊσταμένους καὶ τῆς δυσσεβείας ἐκδικητὰς οὐδὲ μεταμελουμένους ὅλως εἰς ἱερωσύνην παραδεχόμεθα, τοὺς δὲ βιασθέντας ἢ συναρπαγέντας τε καὶ παρασυρέντας, μεταμελουμένους ἀληθῶς καὶ γνησίως, εἰς ἱερωσύνην κατὰ τὸν οἰκεῖον ἕκαστον βαθμὸν προσδεχόμεθα».

(51ος Ὅρος τῆς Ἐν Κων/λει Ἁγίας Συνόδου τοῦ 1351. Βλ. Πρωτοπρ. Ἰωάννου Ρωμανίδου, Δογματικὴ καὶ Συμβολικὴ Θεολογία τῆς Ορθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας, Τόμος Β', Ἐκδ. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 270-271. Βλ. καὶ Παναγιώτη Σημάτη, Ἡ Αποτείχιση ἀπὸ τοὺς Οἰκουμενιστὲς ἐπείγουσα υπόθεση προβλεπόμενη ἀπὸ τοὺς Ἁγίους Πατέρες, Αἴγιο 2010, Ὑποσημείωση 31, ὅπου αναφέρεται ὅτι: Εφόσον ὁ κ. Βαρθολομαῖος θεωρεῖ τὸν παπισμὸν «ἀδελφὴν Ἐκκλησίαν» καὶ δίδει «κοινὴν μαρτυρίαν πίστεως» μετὰ τὸν πάπαν, εἰς τὰ ὅμματα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἀκοινώνητος.)